

A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDMIVÉLÉSÜGYI MINISZTERIUM KIADÁSA

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: BR. PRÓNAY GYÖRGY DR.
HELYETTES ELNÖK: BUDAY BARNA

TAGOK:

MARSCHALL FERENC DR. SZTANKOVICS JÁNOS
NÉMETH JENŐ WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. 202.

III. ÉVFOLYAM

A. SZOROZAT

22. SZÁM

OLVASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŰJTSD KÖNYVTÁRBA!

A RÉT- ÉS LEGELŐJAVÍTÁS IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

ÍRTA:

ENESI DORNER BÉLA

M. KIR. GAZDASÁGI FŐIGAZGATÓ

A „RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK”

1929. évi I. és II. félévének A. és B. sorozata csinos kötésben darabonként 2 pengőért kapható a magy. kir. Földművelésügyi Minisztérium könyvtárában Budapest, V. ker., Kossuth Lajos tér 11. szám, földszint

Akik a fenti előadásorozatokat számonként összegyűjtötték, egész vászon

BEKÖTÉSI TÁBLÁKAT

rendelhetnek 80 fillérért, postán keresztelőkötéssel 1 pengőért

a „Patria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai R.-T.-nál, Budapest, IX., Üllői-út 25.

A rét- és legelőjavítás időszerű kérdései.

Írta: **enesei Dorner Béla**

m. kir. gazdasági főigazgató.

Lehet, hogy a mai rádióelőadás *címét* hallva, többen leteszik a fejhallgatót gondterhelt homlokukról vagy kikapcsolják a „kiabáló tölcésért” és kiülnek a kapu elé a kis padra ezen a szép úrnapi ünnep délutánján a falu zöld lombokkal díszített utcájában a szent körmenet utáni ünnepi hangulatban.

Lehet, hogy többen vannak úgy ebben a *benzines-molalkós* világban, hogy a *rétről, szénáról, legelőről* hallva, ezt kérdezik önmagukban:

— Minek nekem a széna? Hiszen a lovat, ökröt kitette az istállóból az autó meg a traktor, hiszen géppel szántok, fuvarozok, a legelőre nem küldöm *koplalni* a drága tehenemet, a fejőstehénnek pedig a drága széna helyett adok *szalmát* korpával vagy darával keverve, mert így *olesóbban* termelem a tejet.

— *Nem szénát kell ma termelni, hanem benzint! Hiszen a szénának már elfogyott a becsülete!*

Ez ma sokaknak a véleménye.

Ez ugyan nem így van, de azért tagadhatatlan, hogy a mótoros gépeknek sok helyen való rohamos elterjedése alaposan megváltoztatta a városi üzemek és a falusi gazdálkodás helyzetét, de *képét* is.

Öregapáink korának kedves melabús nótája: „Szeretnék szántani, hat ökröt hajtani” ma már eltűnt a béreslegények ajkáról. Helyette mostanában „Az én babám a benzines nő” című nóta járja a puszták akáclobos útjain.

A magyarok ősi kedvenc állata, a pompás *ló* alaposan megfogyatkozott. A régi csikólegelőket részben felszántották, részben felparcellázták, itt-ott bolgár kertészetet létesítettek, másutt faraktár, autogarázs épült rajtuk, sőt itt-ott repülőtér is látható a nagy szárnyas gépmadarakkal.

Ma már sok gazda abbahagyta a *zab* termelését is, hiszen a nagyobb városokban autók futkároznak a lovak helyett (még a tojás- és csirkeszedő tyúkász-asszonyok, sőt már a *kofák* is csörömpölő Ford-autókkal járnak a falvakat) így azután a lóállomány megfogyatkozása miatt *zabot* alig lehet sokszor eladnunk.

A fővárosban a megfogyatkozott lóállomány miatt ilyenformán két fontos szerepet játszó *köztisztasági lény* pozíciója is megváltozott. Az utca-seprő (vagy modern nevén hulladékokat nyilvántartó köztisztasági hivatalnok) csak inkább olajos és benzines cseppeket tud szerszámával elsimítani vagy narancs- és banánhéjhulladékokat tud inkább serpenyőjébe begyűjteni, rokonfoglalkozású kollégája pedig a *verébsereg*, a betévő falataitól megfosztva, szűkölködni kénytelen, mert az azelőtti lótulajdonosok nagy része, autós „tulajj” változva, könnyörtelenül elvándorolni kényszerítik ezt a nem nagy szeretetnek örvendő madárfajtát.

Az állati vonóerőt oly rohamosan félretoló mótorgépeknek a *mezőgazdaságba* való erőteljes benyomulása nagyobb átalakulást okozott továbbá az állattenyésztéssel kapcsolatban a *rétek és legelők művelése* terén is.

A széna iránti kereslet megcsökkenése folytán sokan akasztották neki az ekét a „tisztelietreméltó öregeknek“, azaz az évszázados *mezőknek*, hogy helyükön gabonát, kapást, most újabban a divatos lent és cukorrépát, borsót termeljenek.

De a legeltetésen és a pásztorkodáson is nagyot változtatott az idők kereke. Ma már nem nevelnek 5—6 éves ökröket a legelőn hogy a vasékébe kemény „*vasökör*“ kerüljön. Ha valaki azt kérdezné, hogy mit értünk „*vasökör*“ alatt, annak ezt a magyarázatot adnám: Egy aradmegyei főúri birtokon (mely ma már sajnos, nem a mienk), pár ezer holdas, szikes legelőn nevelték a cifra gulyát, a nemes *magyar marhát*. A tehének odakünn a karámban ellettek és a kis borjút tavasszal belepte a dér a hóharmatos éjszakákon. Odakünn a legelőn volt a gulya télen, nyáron, az *igásökörnek* való tinót hatéves korában fogták be az eke elé. A hatalmas kemény állatok úgy húzták az ekét, mint a gözekekötél.

Történt azután, hogy új főtiszt került a birtok élére a 90-es években, ki fölszántotta a legelők nagy részét, a fehér ökröt istállóban nevelte és nagy kimutatásokban — sok *ténta- és papírpocsékolással* — írta elő, hogy a tinókat hogyan takarmányozzák. Így azután bizony sokkal eseneveszebb tinók kerültek évről-évre befogásra.

Az öreg béresgazda szomorúan néz egy ilyen *legelő nélkül* fölnevelt tinócsapatot és mondja az intézőnek:

— Hej! tekintetes uram! nem jól járnak ezek az újabb idők! Mióta nem szénával és legelő fűvel etetjük a tinókat, hanem téntával és számadási papirossal lakatjuk őket jól: azóta nincs „*vasökrünk!*“

— *Rége volt faekénk és vasökrünk! Mostanában van vasekénk — de faökrünk!*

Ma már a legelők megfogyatkozásával megfogytak azok a kemény izmú, vasszervezetű ökrök is, mint amilyenekkel öregapáink szántották a rögöt. De már sok helyen nem is tudnak ökröt nevelni, mert a tinót már borjúkorában adják el az istállóból. A drágább és tejdúsabb tehenet istállóban tartják és csak sétáltatni, levegőzni viszik a *koplattatóra*, mint a nagyvárosok papírvékony fülű, sápadt gyerekeit a pincelakásokból a külvárosi sétaterekre. A csikó ma már oly ritka a legelőn, mint az egykés falvakban az utcagyerek.

Így azután a *pásztor* is másféle ember manapság, mint az évtizedekkel és évszázadokkal előbb élt elődjai voltak, mert hiszen az összezsugorodott terjedelmű legelőkön a pásztorkodás is modernizálódott.

A régi pásztör tagbaszakadt, csontos, kemény ember volt ott künn a természet szabad ölén. Tavasszal ment ki a faluból és csak ősszel tért haza lombohulláskor, ha már a hóharmat leperzselte a fűvet a jószág szája elől. A kemény, elvadult ember bátran szembeszállt a komor bikával, a támadó farkassal, de fittyet hányt a *törvénynek* is. A mesebeli szegénylegények, a betyárok, a pásztörök soraiból kerültek ki valamennyien. Az uraságok és a hatóságok külön pásztörrendtartásokban, kemény büntetésekkel igyekeztek a vad legényeket megfékezni és a törvény korlátai közé szorítani.

Régi szép hazánkban különösen a hegyvidéki erdős bércek pásztoraival volt sok baj. Az elvadult, az „*esett*“ (azaz a fokossal fejbetráfált) állatok húsával táplálkozó, tehát hatalmas erővel és *testi vágyakkal* megáldott pásztörlegényeknek nemcsak a finom borjú- és disznóhús után fáj a foguk, de úgy látszik, még a *szemrevaló asszonyok* után is, mert a fogarasi urada-

lomban a tizenhatodik században külön pásztorrendtartást hoztak ellenük, melynek néhány paragrafusa így szól:

— Ha mikor valamelyik lopást mível, akár ökröt, akár tehenet lop, az, mit lop, tizenkét annyival tartozik. Ha pedig hatalmat mívelend a házban vagy az udvarban, birsága hat forint. Ha vért teszen, birsága négy forint. Ha pedig leányzót, azvagy asszonyembert erővel megszégyenít, fejével éri meg. *Ha mindkettő akarattyából teszen*, birsága négy forint. *Ha pedig özvegyet szeplősit*, akkor két forint.

De régi írásokból látjuk, hogy az alföldi kún pásztorokkal is sok baj volt, mert 1746-ban a jászkun statutum egyik pontja így szól:

— Egynémely pásztorok hiábavalóságuktól ösztönözve, sokak megbotránkozására, rendkívül rövid *ingeket* viselnek, stb.

Az ilyen rövidingű legényeket huszonöt botütésre ítélték.

Ezzel szemben a mai pásztor már nemcsak abban modernizálódott, hogy nem hordja varkocsba kötött és fésűvel átszúrt hosszú haját a tarkóján, mint évszázados elődje, hanem nullás géppel vágatja le a haját, nem hord asszonynépet megbotránkoztató rövid inget, hanem uraságoktól levetett ruhát vesz magának a vásáros bódében, paráplít hord a hóna alatt, a szűr helyett kopott gummiköppent szerez a falusi szatócstól, benzínöngyújtója van, cigarettát sodor, Kis Ujságot és Nick Carter rémregényt olvas, katonabakancsban csoszog a nyáj után, pulikutya helyett (mert azt ma már drága pénzen a városi hölgyek veszik meg *ölelnek*) egy kores farkaskutya kísérgeti őt, mely inkább a mezei nyulakat hajkurássza, mint a tilosba tévedt állatok után figyel.

Dunántúl gyakrabban látni azonban *bicikliző* pásztort is, sőt egy ízben magam is mosolyogtam azon a látványon, amint a fiatal pásztor bubifrizurás felesége biciklin vitte ki férjének (mert ma már a modern falusi asszony férjét nem „*urának*“ hívja többé) az ebédjét ridikülszerű szatyorban.

Hát bizony változnak az időkkel az emberek is! Az is igaz, hogy most már a legelők megfogyatkozása miatt a pásztorokat is elérte a tisztviselők réme, a B-lista, az ú. n. leéptítés.

Erre jellemző az alábbi eset. Pizse Molnár *Erzsébet*, egy balatonmelléki urasági juhászgazda leánya áll kis öccsével a kis vidéki vasútállomás előtt és beszéli csendesen, jellemző „szalai“ tájbeszédjével:

— Mondta az édesapám, hogy adjuk be a Ferkót „soffirmesterségbe“, mert már elfogyott az uraságnál a pásztorság, eladták a birkákat is, mert már ezentúl a fákön termelik a gyapját. Föl is törték a legelőket, öcsém, a Ferke, birka nélkül maradt, beadjuk hát *soffirnak a traktergyárba!*

Így megy ez máshol is. A régi urasági pásztorcsaládok gyerekei már nem veszik át apjuk hivatalát, hanem a városba törekednek és lesz belőlük „röndér“, „soflér“ vagy „pénzügyér“.

A régi pásztorélet romantikáját már csak regényekben olvashatjuk, vagy csak a Hortobágyon láthatjuk kisebb kiadásban.

Az ősi évszázados gyepet feltúrja és szántóvá alakítja az eke és a fejlődő gazdasági kultúra hátrább szorítja a kevés hasznot hozó ösgyepet, hogy helyet adjon jövedelmezőbb és a pénzt gyorsabban forgató gazdasági üzemeknek.

Lehet, hogy itt néhány derék, türelmes hallgatóm felüti a fejét és megütözve kérdi magában:

— *Hát ezentúl tényleg nem lesz a szénának becsülete? Nem lesz a legeltetésnek jelentősége?*

Sietek a kérdezősködőket megnyugtatni, hogy a szénának nagyobb lesz a becsülete, mint eddig, a legeltetésnek is meglesz a jelentősége és gazdasági haszna, még nagyobb mértékben, mint eddig volt (kivált, hol a gabona-

árak oly mélyre süllyednek) még a mai modern mezőgazdasági viszonyok között is, csak át kell őket formálni *hasznothajtóbb üzemmé*, hogy az eddigi *külterjes* (extenzív) mód helyett *belterjessé* (intenzív) változzanak, tehát több üzemműveléssel és több befektetéssel kihozzák a nagyobb hasznot is.

Így tesznek a külföldi műveltebb, kulturáltabb, de rosszabb talajviszonyok között, nagyobb üzemműveléssel dolgozó német, belga, osztrák, olasz gazdák is, kivált most, hogy a gabonatermelés ott is ráfizetéssel jár és így az ú. n. *zöldmezőgazdálkodásra* és az állattenyésztésre való áttérésre a viszonyok őket is *ráutalják*.

A rét és legelő a befektetést meghálálja. A jól művelt, jól megtrágyázott mező jobban ellentáll a szárazságnak, tehát több és jobb minőségű fűvet terem. A jól megművelt mező ugyanazon a területen több állatot tart el, mint az elhanyagolt mező, tehát nagyobb jövedelmet hajt. A jól megművelt réten nemcsak több széna terem, de tápanyagokban gazdagabb is és így ugyanolyan súly több húst rak az állatra, mint a kiélt réten termelt silány minőségű széna.

A helyesen megművelt mező a gazdaság jövedelmező kulturterülete. Az elhanyagolt, kiélt, sok gyomot és silány fűvet termő mező a gazdaság fekélye és szegényfoltja.

A külföldi gazdák ma szintén nagy nehézségekkel küzdenek és talán még jobban el vannak adósodva, mint mi vagyunk. Ott azonban a fűtermelő területek nincsenek úgy elhanyagolva, mint nálunk. Ott a *zöldmezőgazdálkodás* divat, de azért divat, mert jövedelmező gazdasági üzemág. Zárjel között moadva, annál jobban fölkapott ág, minél alacsonyabbak a gabonárak és minél nagyobb a gazdálkodás költsége.

Az érdeklődőknek megsúghatom, hogy *a szénának újra kezd felvirulni a becsülete*, de csak annak a szénának, ami kulturált, tehát művelt, műtrágyázott, nemes fűmagvakkal bevetett mezőn termett. Az ilyen mező az intenzíven, helyesen művelt mező.

A széna ugyanis (illetve a legelőn a zöld fű) annál értékesebb, minél magasabb százalékban tartalmazza az állati testnek szükséges tápanyagokat. Az ilyen széna tápértéke egyenlő, sőt magasabb a korpa tápértékénél, de az ilyen csak a jó kulturállapotban levő mezőn terem.

A jobb kulturállapot *háromféle tényezőből* adódik össze. Az egyik tényező a talajnak jobb *megművelése*, azaz a porhanyítás, a gyommentesség, a vízbefogadó- és megtartóképesség, a szellőzőttesség, a baktériumélet, stb. egyszóval *a nagyobb termőképesség*.

A másik a talaj *trágyázása*, amiről később lesz szó.

A harmadik a tápdúsabb, izletesebb, bővebben termő fűfélékkel és herefélékkel való *bevetés*.

A mai gazda nem tűrheti el azt, hogy a rékje, legelője ott terpeszkedjék silány fűtermésével, gyommal benőve, kiélt földjével, mert az ilyen a mi klímánk alatt már júniusban kopárrá válik s alig hoz neki hasznot. Az ne vigasztalja a gazdát, ha így gondolkodik :

— Igaz, hogy kevés hasznom van belőle, de viszont nem is költöttem reá semmit, így, amit terem, az tiszta haszon, mondjuk, *az ég adománya*.

Aki így számít, az rosszúl számít, mert elszegényedik. Olyan, mint a soványító kúrát tartó kisasszony, aki addig koplal a karcuságáért, míg elgyengülve, sápkórt kap és elbetegesedik.

Most oly gyakran olvassuk, halljuk a „*takarékoskodjunk testvéreim*“ jelszót. Azért mégis csak ott legyünk takarékosak, ahol annak következményei nem vágják meg *inainkat* ! Mostanában, mikor a gazdák kezében *pengő* lett a *pengő* (és, mint a börzén mondogatják : *Schlachte Zeiten*-t = *csataidőket* élünk), nem csoda, hogy a gazdák kényszerben szenvedve nagyon megnézik a garast ebben a „Ká Geld,“ sőt „Gór ká' Geld“

világban és általános pénzkiadás-beszűntetést rendezve, megszüntetik az oly fontos *műtrágyázási kiadásait* is.

Így tettek a múlt évben az uradalmak és a nagyobb bérlők is, de azután — az üresen tátongó szénapajták és az általános terméscsökkenés folytán — csakhamar reájöttek arra, hogy a számításuk nem volt helyes, mert a *szénatermés csökkenésével emelkedett az erőtakarmányokra kiadott pénz.*

Azt pedig az életrevaló gazda tudja legjobban, hogy a *gazdának legdrágább olvasmánya az erőtakarmánykereskedők árjegyzékének lapozgatása.*

Álljunk meg itt egy kicsit!

Az utóbbi években a gazdaságok erősebb tempóban rendezkedtek be a *tehenészetek* felállítására, mert a tejtermelés kifizette magát. Főleg az uradalmak ürge bérlői voltak ebben elől, kiknek nagy gond az, hogy a hatalmas bérösszegeket hogyan tudják a hanyatló gazdasági kurzus mellett „kiguberálni“. Kiszámították azt, hogy a cukorrépatermelés nagyobb hasznot hoz nekik, mint a szálastakarmánytermelés és így egymásután törték fel a réteket, legelőket, mert a *szénál drága takarmánynak tartották* és nagyobb jövedelmük volt a szántóföldi termeléssel.

A teheneket répaszelettel, bevermelt répafejjel és olajpogácsával *tölték, széna helyett pedig szalmát etettek* bendőtölteléknek. A tehén nem vette ezt zokon, termelte is a tejet hatalmasan, a gazdák szépen is pénzelték *így.*

A tehén nem synylette meg a széna hiányát, *megsynylette azonban a tej,* mely rossz szagúvá, rossz ízűvé változott úgy, hogy a tejjvállalatoktól egyre-másra jöttek a kifogások (az „anstandolások“) és a *tejhamisítási pörök* úgy burjánzottak, mint a falusi korcsma mögött a csalánbokor.

A tejjvizsgálatra kiküldött szaktudósok sem tejhamisítást, sem tejkezelési hibát (úgynevezett „manipulációkat“) nem tudtak találni és sokáig tanácstalanul állottak, míg az állami takarmányozási kísérleti állomás neves szaktudósai rájöttek arra, hogy a *szénaetetés hiánya okozta mindenütt azt, hogy a tej minősége megromlott* és a tej egyáltalán élvezhetetlenné változott.

Megtörtént gyakran ugyanis az (pl. Miskolc környékén), hogy a háziasszony a konyhában a reggelire szánt tej forralása közben a tejből felszálló bűzös párából rosszul is lett, pedig a tejet a vegyvizsgálatnál kifogástalannak találták. A rossz íz és bűz ugyanis a forralásnál szállt ki belőle.

A szaktudósok kimutatták azt, hogy a tehenek teje *szénaetetésére röglön megjavult* és visszanyerte kellemes, mogyorószerű aromáját és rendes ízét.

Kitűnt tehát az — amire eddig nem is gondoltunk — hogy az *állati gyomorban a szénának sokkal fontosabb szerepe van, mint hisszük.* Kitűnt, az is, hogy a széna mintegy szabályozza, regulálja az állati gyomor emésztési folyamatát, megszünteti a különféle erjedési és bomlási termékek képződését, letompítja a kellemetlen ízeket és szagokat és így a *vérkörbe kerülő nedveket mintegy nemesíti,* tehát a tej minőségét javítja, egyszóval most már tudjuk azt, hogy a *szarvasmarhák helyes takarmányozásánál a széna nem nélkülözhető.*

Így jött vissza *itt is* a széna elveszett becsülete.

Érdekes, hogy a szénának nemesak nálunk erősödött a megbecsülése, hanem a *kertészeknél* is. Újabban itt a főváros környékén a champignon-gomba magas ára miatt több champignon-(csiperke-) gomba kertészet létesült. (Hogy a csiperkegombát pincékben, lótrágyával készült melegágyakban tenyésztik, azt mindnyájan tudjuk.) Újabban azonban, mióta a fővárosban megfogyatkoztak a lóüzemek és autók pótolják régi kedves háziállatunkat, a kertészeknek meg kell elégedniök korpával, zabszalmával és burgonyával etetett hidegvérű lovak silányabb minőségű

trágyájával is, mert zabbal és szénával etetett lovaktól származó, száraz, úgynevezett „heves“ lótrágyát nehéz már kapni.

A kertészeknél azonban az ilyen — mondjuk — másodrendű lótrágyából készített champignon-kulturákban a gomba nem sikerül, elrothad. Így ők már régebben rájöttek arra, hogy az igazi jó lótrágya csak zabbal és szénával etetettlovak után származik.

Tudta ezt már az 1805-ben élt régi magyar gazdasági szakíró is, küsszánthói *Pethe Ferenc*, ki „*Pallérozott mezei gazdaság...*“ című kitéző könyvében megírta, hogy csak az ilyen lótrágya érdemli meg a trágya „rangot“.

A szénának tehát nemcsak az istállóban, de a trágya ranglistáján is visszatért az igazi becsülete.

Széna és széna között azonban óriási a különbség! Míg a jó széna tápértéke a korpáéhoz hasonló, addig a silány fűvekből álló és kiélt talajon termett széna esetleg még a zab-, sőt búzaszalmánál is kevesebb tápértékű lehet, nem beszélve természetesen a romlott, ázott, dohos, penészes, fűledt, gyomos szénáról, melyről most nem is szólok.

Hogy a jól kezelt mezőn termett fű sokkal táplálóbb, mint az elhanyagolt mezőn nőtt és hogy a műtrágyázott es okos fűmagkeverékek beállított kulturmezőn termett szénát és sarjút *semminemű más koncentrált abrakkeverék nem pótolja*, azt mutatja az, hogy most már a fürge mozgású és minden fillért számító bérlők, kiknél a fülük mellé dugva ott van mindig a ceruza, a cigarettadoboz hátsó fedéllapján egykettőre kiszámítják, hogy hogyan jönnek ki jobban és nem riadnak vissza a kiadásoktól, hogy maguknak jóminőségű szénát termeljenek. Megváltozott tehát az ő álláspontjuk is.

„A mezőjavításra a műtrágyákért kiadott pénz megtérül — írta egy uradalmi bérlő multkor —, mert *több szénám terem és a jobb széna miatt kevesebb pénzt kell küldenem postán a külföldről behozott erőtakarmányokért!*“

E emberek vagyunk a világ más táján is! Ugyanígy tettek a körültekintő német gazdák is! A műtrágyahasználat a mult évben náluk is visszaesett, de most komoly tudósok emelték fel intő ujjait, mert alapos vizsgálatok után kiszámították, hogy a föld termőerejének visszahanyatlása s a termékek erős lecsökkenése nagyobb gazdasági veszély, mint a gazdák eladósodása.

„Egy kis eladósodásért nem megyünk a szomszédba mi sem,“ mondjuk szomorúan bólogatva mindannyian, itt a rádió-hullámsugarak alatt, de ha azt tudjuk, hogy a gondos német gazdatársak sem mentesek a nyakig érő eladósodás fekélyétől, akkor mégis megnyugodhatunk egy kicsit, mert mi mégsem vagyunk ennyire, vagy legalább is *nem nyakig* ülünk az adósságcsöbörjében.

Ma már a műtrágya nemcsak nálunk kiegészítője a gazdasági termelésnek, de még jobban az a külföldön. A műtrágya olyan, mint az étkezésnél a kenyér. Ha jól akarunk lakni, akkor azt nem nélkülözhetjük. Ha olcsóbb, akkor többet eszünk belőle, hogy nagyobb legyen a terjedelmünk. Ha drága, akkor kevesebbet, de nélküle ebédelni és vacsorázni nem tudunk. Ebben takarékoskodni bajos, mert, ha nem lakunk sohasem jól, akkor *elgyengülünk és lesóványodunk*.

Egyesek próbálták azt is, hogy a kenyeret ne lisztből, sóból, élesztőből, hanem csak pótanyagokból, mondjuk krumpliból csinálják, mert az olcsó. Az a kenyér nemcsak nem volt tápláló, hanem élvezhetetlen is. Megvolt reá a kiadás, a munka, az előkészítés, a tüzelő stb., de hiábavaló pénzkidadás volt az egész.

Az nem takarékoság, hogy a kiélt, elsóványodott, istállótrágyát nem kapott földön a trágyázással *féladagokkal* takarékoskodjunk, mert

ügy járunk, mint a fukar háziasszony az ő krumplis kenyérével, mely ehetetlenül rossz s az éhséget sem csillapítja.

A jó kenyérhez kell *liszt, só és élesztő*. Az eredményes műtrágyázáshoz kell *foszforsav, káli* és *nitrogén*. A liszt, a foszforsav, mondjuk a magyar talajhoz és klímához legjobban illő *szuperfoszfát*, a magyar gyáripár készítménye. A só a *káli*. Az élesztő szerepét pedig a *nitrogén* játssza és pedig a nehezen kelő tésztahoz, a kemény talajhoz a *mésznitrogén*, a könnyen kelő tésztahoz, a mészszegény talajhoz a *mészsalétrom* való.

Ha a kenyérfeldolgozásnál takarékoskodni akarunk, azaz valamelyik alkatrészt elvonjuk, akkor a kenyér ehetetlenné, hatástalanná válik.

Aki keveset termel, az drágán gazdálkodik! Termeljünk többet, hogy több hasznunk legyen. Igaz, hogy a többtermeléssel olcsóbb árak járnak együtt, de ha *többünk* van valamiből, még az *olcsóbb árakkal is jobban boldogulunk*.

Nem valami szép látvány nálunk az, hogy utazva, a vonatablakból kinézve, legtöbb helyen elhanyagolt, silányan termő, gyomos, nyomorúságos kaszálókat és legelőket látunk. Az idegen jogosan hiheti azt, hogy itt olyan bőségben élünk, hogy nem vagyunk reászorulva a földek jobb termésére. Pedig, ha jobban belénk látna, megtudhatná, hogy bizony nagyon elszegényedtünk az utóbbi években. Becsüljük meg tehát jobban a mezőinket és fordítsunk több gondot azok művelésére, hogy *több termésünk* legyen és jobb minőséget produkálhassunk.

Véletlen eset, hogy sok évvel ezelőtt, a szép békeidőkben éppen *Úrnapi* utaztam keresztül Steierországon, a zöldelő rétek és legelők között. A kis hegyvidéki falvakban éppen akkor volt az *úrnapi körmenet* szép látványa. Egy ájtatos legény vitte a Megváltó keresztjét, melyet nem búzavirágokból, hanem a rétvirágjaiból és füveiből font koszorúval díszítettek fel. A lelkész megáldotta a szépen gondozott, zöldelő réteket. A legény meghajtotta a négy égtáj felé tartott feszületet, a nép letérdelve imádkozott. *Itt megbecsülik a mező föntermését, mert tudják, hogy állattenyésztésük sikere a rétek és legelők fönterméséből ered.*

A magam gyakorlatából tudom, hogy a mező könnyen száz és nagyobb százalékos terméstöbblettel fizeti ki a reáfordított munkát és trágayaköltséget. Ne csak a búzát szeressük a gazdaságunkban! A búza most olyan, mint a színházban a dédelgetett primadonna. Megcsalt egy kicsit bennünket. Ne búsuljunk annyira utána, hanem keressünk vigasztalást a szerény mostohalánynál, a kaszálónál és a legelőnél. A zöld mezőnél nem csalódunk, mert olyan, mint az anyai szív. Meghálálja ez a legkisebb gondozást is és nagy termésekkel viszonzza szeretetünket. Ez nem fog megcsalni minket, mint a búzaprimadonna ezt velünk termésben és *árban* megcsalekedte!

